

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/94/2019
Identifikačné číslo spisu: 7018200270
Dátum vydania rozhodnutia: 20.11.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:7018200270.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Violy Takáčovej, PhD. a JUDr. Sone Langovej, v právnej veci sťažovateľa (predtým žalobcu): J. L., bytom Š. XX, A., zastúpený advokátom: Mgr. Ing. Peter Holéczy, so sídlom Vojenská 5, Košice, proti žalovanému: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, so sídlom Špitálska 8, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovaného zo dňa 05.02.2018, č. j. UPS/US1/SSVOPHNSSD/SOC/2018/3926-0002 Ga, o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach, č. k. 10Sa/12/2018-71, zo dňa 29.04.2019, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Košiciach, č. k. 10Sa/12/2018-71, zo dňa 29. apríla 2019 m e n í tak, že rozhodnutie žalovaného, č. j. UPS/US1/SSVOPHNSSD/SOC/2018/3926-0002 Ga zo dňa 05. februára 2018 z r u š u j e a vec mu v r a c i a na ďalšie konanie.

Sťažovateľovi voči žalovanému p r i z n á v a úplnú náhradu trov konania na krajskom súde ako i trov kasačného konania.

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Košiciach rozsudkom, č. k. 10Sa/12/2018-71, zo dňa 29.04.2019 zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal preskúmania rozhodnutia žalovaného - Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Odbor pomoci v hmotnej núdzi a štátnych sociálnych dávok č. j.: UPS/US1/SSVOPHNSSD/SOC/2018/3926-0002 Ga zo dňa 05.02.2018, ktorým zamietol odvolanie žalobcu a potvrdil rozhodnutie Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny Košice, č. KE1/OPHNNVŠSD_4KS/SOC/2017/59001-113 zo dňa 29.12.2017, ktorým uložil účastníkovi konania povinnosť vrátiť preddavok na pomoc v hmotnej núdzi, poskytovaný za obdobie od 01.08.2014 do 28.02.2015 v sume 925,90 €, zvýšený o 10 % v sume 92,59 €, celkom v sume 1.018,49 € do 15 dní odo dňa právoplatnosti rozhodnutia na účet úradu.

2. Krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia uviedol, že žalobcovi bola preddavkovo poskytovaná pomoc v hmotnej núdzi od 01.08.2014 vo výške 117,40 € mesačne, za mesiace september až november 2014 vo výške 152,10 € mesačne a za mesiace december 2014 až február 2015 vo výške 117,40 €

mesačne. Za uvedené obdobie mu bolo celkovo vyplatených preddavok na pomoc v hmotnej núdzi v sume 925,90 €. Nárok na preddavok pomoci v hmotnej núdzi bol žalobcovi priznaný na základe jeho žiadosti v súvislosti s tým, že žalobca už nebol posudzovaný spoločne s členmi domácnosti ale bol posudzovaný samostatne, pretože si uplatnil nárok na určenie manželského výživného na čas po rozvoде. Žalobca predložil uznesenie Okresného súdu v Košiciach zo dňa 16.02.2015, ktoré nadobudlo právoplatnosť dňa 19.03.2015, ktorým súd konanie v právnej veci určenia manželského výživného zastavil, pretože žalobca zobral svoj návrh späť. Zastavením konania na základe späťvzatia návrhu nastala situácia, ako keby žalobca návrh voči bývalej manželke o manželské výživné nikdy nepodal, čo nastolilo situáciu, že žalobca si v podstate neuplatnil nárok podľa § 6 zákona o pomoci v hmotnej núdzi, a teda výživné podľa osobitného predpisu.

3. Správny súd zdôraznil, že zákon o pomoci v hmotnej núdzi v súlade s ustanovením § 8 ods. 1 predpokladá, že žiadateľ o pomoc v hmotnej núdzi si uplatní všetky, zákonom o pomoci v hmotnej núdzi stanovené nároky, ktorými by si mohol zabezpečiť základné životné podmienky, či vyriešiť si hmotnú núdzu až v prípade, že uplatnenie nárokov nie je reálne splniteľné. Následkom späťvzatia návrhu v súdnom konaní o určenie manželského výživného do rozvodu manželstva vznikla povinnosť žalobcu podľa § 25 ods. 4 zákona o pomoci v hmotnej núdzi, vrátiť pomoc v hmotnej núdzi poskytnutú preddavkovo. Keďže žalobca spôsobil, že sa mu poskytovala pomoc v hmotnej núdzi neprávom z dôvodu, že nebolo rozhodnuté o jeho nároku o manželské výživné do rozvodu manželstva, vznikla mu povinnosť vrátiť neprávom vyplatenú sumu, zvýšenú o 10%. K výpočtu sumy poskytnutého preddavku krajský súd uviedol, že táto bola vypočítaná správne. Námietky žalobcu o zaujatosti orgánov verejnej správy, ne odbornosti a úmysle poškodiť žalobcu, vyhodnotil ako nedôvodné. V preskúmvanej veci zákon stanovuje povinnosť uplatnenia si zákonných nárokov súdnou cestou osobitným návrhom o určenie manželského výživného a iba všeobecný súd bol oprávnený rozhodnúť o tom, či nárok žalobcu na manželské výživné bolo daný alebo nie. Splnenie podmienky podľa § 24 ods. 2 zákona by predstavovalo rozhodnutie súdu v merite veci o manželskom výživnom.

4. Zo strany orgánov verejnej správy v postupe pri vybavovaní žiadosti žalobcu neboli zistené krajským súdom také pochybenia, ktoré by mohli mať za následok zrušenie rozhodnutia žalovaného, a preto žalobu ako nedôvodnú zamietol podľa § 190 SSP.

5. Proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach podal žalobca prostredníctvom právneho zástupcu kasačnú sťažnosť z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia veci krajským súdom podľa § 440 ods. 1 písm. g/ SSP. Súčasne požiadal o priznanie odkladného účinku kasačnej sťažnosti.

6. Uviedol, že rozhodnutie krajského súdu je arbitrárne, nezohľadňujúce všetky súvislosti a súčasne porušujúce zásadu výkonu práv s dobrými mravmi. Je zrejme, že keby sťažovateľ nechal svoj návrh o manželské výživné proti vlastnej manželke, ktorá bola spolu s ním a spoločným dieťaťom preukázateľne a súčasne v hmotnej núdzi alebo keby sa nezúčastnil súdneho pojednávania, súd by jeho návrh zamietol, čo by malo za následok právo na dávku v hmotnej núdzi. K späťvzatiu žaloby došlo na základe poučenia príslušnej sudkyne, ktorá žalobcovi vysvetlila, že ak žalobu nevezme späť, žalobu zamietne. Podľa názoru sťažovateľa, rozhodnutie o zamietnutí žaloby je v danom prípade rovnocenné uzneseniu o zastavení konania.

7. Sťažovateľ vyslovil domnienku, že kasačný súd sa povznesie nad formalistický výklad práva a dá priechod spravodlivému riešeniu.

8. Na základe uvedených dôvodov žiadal rozsudok krajského súdu zrušiť, vec mu vrátiť na nové posúdenie a rozhodnutie, prípadne rozsudok krajského súdu zrušiť, zrušiť rozhodnutie žalovaného ako i jemu predchádzajúce prvostupňové rozhodnutie orgánu verejnej správy a priznať náhradu trov konania.

9. Žalovaný vo svojom vyjadrení ku kasačnej sťažnosti uviedol, že sťažovateľ podal kasačnú sťažnosť z dôvodov, ktoré Správny súdny poriadok vylúčil. Kasačná sťažnosť nie je prípustná len proti samotným dôvodom napadnutého rozhodnutia. Žalovaný poukázal na svoje predchádzajúce podania vo veci a

vyslovil názor, že Krajský súd v Košiciach vo veci riadne, dostatočne a spoľahlivo zistil skutkový stav, vykonal dokazovanie v potrebnom rozsahu a vec správne vyhodnotil. Navrhol, aby kasačný súd kasačnú sťažnosť ako neprípustnú odmietol, alternatívne túto ako nedôvodnú zamietol.

10. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP), po zistení, že kasačnú sťažnosť podal včas účastník konania, bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) preskúmal vec v rozsahu kasačnej sťažnosti a dospel k záveru, že kasačná sťažnosť je dôvodná.

11. Podľa § 2 ods. 1 a 2 SSP, v správnom súdnictve poskytuje správny súd ochranu právam alebo právom chráneným záujmom fyzickej osoby a právnickej osoby v oblasti verejnej správy a rozhoduje v ďalších veciach ustanovených týmto zákonom. Každý, kto tvrdí, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli porušené alebo priamo dotknuté rozhodnutím orgánu verejnej správy, opatrením orgánu verejnej správy, nečinnosťou orgánu verejnej správy alebo iným zásahom orgánu verejnej správy, sa môže za podmienok ustanovených týmto zákonom domáhať ochrany na správnom súde.

12. Podľa ust. § 203 ods. 2 v spojitosti s ust. § 452 ods. 1, § 453 ods. 2 SSP za bodkočiarkou, kasačný súd v danom prípade nebol viazaný sťažnostnými bodmi.

13. Podľa čl. 39 ods. 2 a 3 Ústavy SR každý, kto je v hmotnej núdzi, má právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok. Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 a 2 ustanoví zákon.

14. Podľa § 1 zákona č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v účinnom znení (ďalej len „zákon č. 417/2013 Z. z.“), tento zákon upravuje právne vzťahy pri poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi, osobitného príspevku a jednorazovej dávky.

15. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., hmotná núdza je stav, keď príjem členov domácnosti podľa tohto zákona nedosahuje sumy životného minima ustanovené osobitným predpisom a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu prácou, výkonom vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku a uplatnením nárokov zabezpečiť príjem alebo zvýšiť príjem.

16. Podľa § 6 písm. a/ zákona č. 417/2013 Z. z., nárok na účely tohto zákona je výživné podľa osobitného predpisu.

17. Podľa § 7 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., hmotná núdza sa zisťuje posúdením príjmu, majetku a možnosti uplatnenia nárokov členov domácnosti.

18. Podľa § 8 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., fyzická osoba a členovia domácnosti nie sú v hmotnej núdzi, aj keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima ustanovené osobitným predpisom, ak si majetkom alebo uplatnením nárokov môžu zabezpečiť základné životné podmienky a riešiť si hmotnú núdzu.

19. Podľa § 9 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., nárok na pomoc v hmotnej núdzi vzniká fyzickej osobe v hmotnej núdzi, ak spĺňa podmienky ustanovené v § 10 až 14 a úhrn súm uvedených v § 10 ods. 2 a 3, § 11 ods. 2, § 12 ods. 2, § 13 ods. 2 a § 14 ods. 2 je vyšší ako úhrn súm príjmu podľa § 4. Nárok na pomoc v hmotnej núdzi vzniká najskôr v kalendárnom mesiaci, v ktorom sa tento nárok uplatnil.

20. Podľa § 11 ods. 1 a 4 zákona č. 417/2013 Z. z., ochranný príspevok je určený na zabezpečenie osobných výdavkov člena domácnosti, ktorý nemá možnosť zabezpečiť si príjem alebo zvýšiť si príjem vlastnou prácou. Ak nepriaznivý zdravotný stav podľa § 7 ods. 2 písm. h/ trvá bez prerušenia dlhšie ako 3 po sebe nasledujúce mesiace, nárok na ochranný príspevok zaniká posledným dňom kalendárneho mesiaca, v ktorom uplynuli 3 mesiace, počas ktorých nepriaznivý zdravotný stav trval. Ak pred uplynutím 3 mesiacov posudkový lekár potvrdí, že nepriaznivý zdravotný stav bude trvať ďalej bez prerušenia aj po uplynutí 3 kalendárnych mesiacov, ochranný príspevok patrí najviac počas 12

kalendárnych mesiacov trvania nepriaznivého zdravotného stavu. Po uplynutí tejto doby nárok na ochranný príspevok zaniká. Nárok na ochranný príspevok zaniká aj vtedy, ak nepriaznivý zdravotný stav trvá v priebehu 2 kalendárnych rokov spolu 12 kalendárnych mesiacov.

21. Podľa § 15 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., suma pomoci v hmotnej núdzi sa určí ako rozdiel medzi úhrnom súm uvedených v § 10 ods. 2 a 3, § 11 ods. 2, § 12 ods. 2, § 13 ods. 2 a § 14 ods. 2 a úhrnom súm príjmu podľa § 4.

22. Podľa § 18 ods. 5 zákona č. 417/2013 Z. z., pomoc v hmotnej núdzi a osobitný príspevok sa poskytujú najneskôr do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po kalendárnom mesiaci, v ktorom boli splnené podmienky nároku na poskytnutie pomoci v hmotnej núdzi a osobitného príspevku.

23. Podľa § 20 zákona č. 417/2013 Z. z., nárok na poskytnutie pomoci v hmotnej núdzi a osobitného príspevku vzniká splnením podmienok pre vznik nároku a uplatnením nároku.

24. Podľa § 22 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., na konanie podľa tohto zákona sa vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní okrem § 18 ods. 3, § 33 ods. 2, § 60, § 62 až 68 všeobecného predpisu o správnom konaní, ak v odseku 3, § 19 ods. 1 a v § 28 ods. 2 písm. a/ nie je ustanovené inak.

25. Podľa § 24 ods. 1 písm. a/ a ods. 2 zákona č. 417/2013 Z. z., preddavok na pomoc v hmotnej núdzi sa môže priznať, ak začalo konanie o nároku (§ 6). Po ukončení konania podľa odseku 1 písm. a/ úrad rozhodne o pomoci v hmotnej núdzi a rozhodne o doplatení pomoci v hmotnej núdzi alebo o jej vrátení.

26. Podľa § 25 ods. 2 a 6 zákona č. 417/2013 Z. z., pomoc v hmotnej núdzi sa odníme, zvýši alebo zníži a vyplatí sa vo vyššej sume alebo v nižšej sume, ak sa zmenia skutočnosti rozhodujúce na nárok na pomoc v hmotnej núdzi. Osobitný príspevok sa odníme, ak sa zmenia skutočnosti rozhodujúce na nárok na osobitný príspevok.

Fyzická osoba je povinná vrátiť pomoc v hmotnej núdzi a osobitný príspevok alebo ich časť poskytnuté neprávom alebo vo vyššej sume, ako patrili. Ak fyzická osoba spôsobilá, že sa jej poskytovala alebo poskytuje pomoc v hmotnej núdzi, osobitný príspevok alebo ich časť neprávom alebo vo vyššej sume, ako patrili, je povinná vrátiť poskytnutú pomoc v hmotnej núdzi, osobitný príspevok alebo ich časť zvýšené o 10%.

27. V konaní nebolo sporné, že na základe žiadosti zo dňa 05.04.2013 bola sťažovateľovi poskytovaná pomoc v hmotnej núdzi od 01.04.2013. V tom čase bola spoločne s ním posudzovaná aj jeho manželka a maloleté dieťa. Od 01.08.2014 bol sťažovateľ posudzovaný samostatne z dôvodu rozvodového konania a s tým súvisiaceho odsťahovania sa manželky a dieťaťa zo spoločnej domácnosti a začatia konania o manželské výživné s tým, že mu bola preddavkovo poskytovaná pomoc v hmotnej núdzi od 01.08.2014 vo výške 117,40 € mesačne, za mesiace september až november 2014 vo výške 152,10 € mesačne a za mesiace december 2014 až február 2015 vo výške 117,40 € mesačne. Za uvedené obdobie mu bol celkovo vyplatený preddavok na pomoc v hmotnej núdzi v sume 925,90 €. Prvostupňovým rozhodnutím zo dňa 29.12.2017 bola sťažovateľovi uložená povinnosť vrátiť preddavok na pomoc v hmotnej núdzi za uvedené obdobie zvýšený o 10% z dôvodu k ukončenia konania o určenie manželského výživného s poukazom na okolnosť, že sťažovateľ si nesplnil oznamovaciu povinnosť podľa § 28 ods. 2 zákona a nepredložil právoplatné uznesenie súdu o zastavení predmetného konania. V odôvodnení predmetného rozhodnutia uviedol, že vzhľadom na zastavenie konania o určenie manželského výživného sa sťažovateľ nemôže považovať za občana v hmotnej núdzi v posudzovanom v období, pretože si neuplatňoval zákonný nárok. Žalovaný ako aj Krajský súd v Košiciach v plnom rozsahu prevzali právnu úvahu orgánu verejnej správy 1. stupňa.

28. V zmysle zákonnej definície je hmotná núdza stav, keď príjem členov domácnosti nedosahuje sumy životného minima a členovia domácnosti si nevedia alebo nemôžu zabezpečiť alebo zvýšiť príjem. Pre uznanie hmotnej núdze je dôležité aj to, aby členovia domácnosti nemali možnosť zabezpečiť si príjem uplatnením nejakého svojho práva, resp. aby jeho uplatnenie nestačilo na dosiahnutie životného minima.

Takýmto právom môže byť nárok na výživné, náhradné výživné, na rodičovský príspevok, nároky vyplývajúce z pracovného pomeru (napríklad na zaplatenie mzdy) alebo nárok na dôchodok. Pomoc v hmotnej núdzi od štátu teda nastupuje až vtedy, keď človek nemá nijakú možnosť pomôcť si sám.

29. V posudzovanom prípade z obsahu predloženého administratívneho spisu, z dokladov predložených orgánom verejnej správy ako aj z priloženého spisu Okresného súdu Košice I., sp. zn. 2C/67/2014 o manželské výživné do rozvodu kasačný súd zistil, že sťažovateľ si voči manželke uplatnil nárok na výživné do rozvodu, podaním doručeným príslušnému súdu dňa 15.08.2014 voči manželke, Q. L.. V rámci predmetného konania boli zabezpečené dôkazné prostriedky, ktorými bolo preukázané, že t. č. bývalá manželka sťažovateľa nie je vlastníčkou nehnuteľností, motorového vozidla, nemá žiadne príjmy okrem rodičovského príspevku a prídavku na dieťa, v celkovej sume 226,72 €, býva v spoločnej domácnosti u svojich rodičov i s maloletou dcérou. Z uvedených dokladov teda vyplýva, že nedisponovala žiadnym majetkom, z ktorého by mohla poskytovať manželovi manželské výživné. Konanie o manželské výživné bolo ukončené formou procesného uznesenia o zastavení konania z dôvodu späťvzatia žaloby sťažovateľom.

30. Kasačný súd ďalej zistil, že sťažovateľ bol v posudzovanom období, od 04.08.2014 dočasne práceneschopný, a teda nebol si schopný vlastnou prácou zabezpečiť príjem.

31. Hmotná núdza sa zisťuje posúdením príjmu, majetku a možnosti uplatnenia nárokov členov domácnosti. Orgány verejnej správy posudzovali odkázanosť sťažovateľa na pomoc v hmotnej núdzi formalisticky, len z hľadiska možnosti uplatnenia nárokov podľa § 6 zákona o pomoci v hmotnej núdzi. Neprihliadli pritom na okolnosť, že jeho manželka, ktorá sa takisto nachádzala v stave hmotnej núdze, nemala žiaden majetok ani príjem, a teda nebola schopná platiť sťažovateľovi manželské výživné. Správny orgán sa musí vysporiadať s otázkou reálnej možnosti úspešne sa domôcť finančnej podpory od manželky využitím inštitútu manželského výživného. Na túto skutočnosť nemal vplyv spôsob ukončenia súdneho konania o priznanie manželského výživného. Posúdenie možnosti účelného uplatnenia si nároku na výživné od manželky podľa § 7 ods. 1 zákona o pomoci v hmotnej núdzi orgánmi verejnej správy preto nebolo úplné. Orgány verejnej správy oboch stupňov pochybili, ak, majúc vedomosť o majetkovej situácii oboch manželov (stav hmotnej núdze), posúdili možnosť uplatnenia nároku na manželské výživné sťažovateľom bez ďalšieho ako dôvodnú a rozhodli o povinnosti vrátiť preddavok na dávku v hmotnej núdzi bez posúdenia existenčnej situácie sťažovateľa len z dôvodu zastavenia konania o manželskom výživnom, prípadne bez posúdenia inej relevantnej možnosti sťažovateľa zabezpečiť alebo zvýšiť si príjem inou formou.

32. V zmysle § 22 ods. 1 zákona č. 417/2013 Z. z., sa na predmetné konanie vzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní (zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní), podľa ktorého sú správne orgány povinné chrániť práva a záujmy fyzických osôb (§ 3 ods. 1), účastníkom konania poskytovať pomoc a poučenia, aby pre neznalosť právnych predpisov neutrpeli ujmu (§ 3 ods. 2), svedomite a zodpovedne sa zaoberať každou vecou a použiť najvhodnejšie prostriedky, ktoré vedú k správne vybaveniu veci, bez zbytočného zaťažovania účastníkov konania (§ 3 ods. 4). Ustanovenie § 32 ods. 1 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní zároveň ukladá správnym orgánom povinnosť presne a úplne zistiť skutočný stav veci a za týmto účelom si obstarat' potrebné podklady pre rozhodnutie. Orgány verejnej správy sa v danom prípade uvedenými princípmi správneho konania neriadili.

33. Podľa názoru kasačného súdu, žalovaný na základe uvedených dôvodov nedostatočne zistil skutkové okolnosti pre posúdenie hmotnej núdze sťažovateľa, a preto bolo potrebné rozsudok krajského súdu zmeniť a žalobou napadnuté rozhodnutie žalovaného zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie podľa § 462 ods. 2 SSP.

34. O trovách konania rozhodol v zmysle § 467 ods. 2 SSP a sťažovateľovi priznal úplnú náhradu trov konania vedeného na krajskom a kasačnom súde. O ich výške rozhodne správny súd podľa § 175 ods. 2 SSP po právoplatnosti tohto rozsudku.

35. Kasačný súd nerozhodoval o odkladnom účinku kasačnej sťažnosti, pretože pristúpil k rozhodnutiu vo veci samej.

36. Toto rozhodnutie bolo prijaté pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.